

Turizm Akademik Dergisi

Tourism Academic Journal

www.turizmakademik.com

Tire (İzmir)'de Turizm Türlerini Bütünleştirme Olanakları: Kültür Turizmi, Kırsal Turizm, Agroturizm ve Gastronomi Turizmi

Emre ATABERK^a

^a Ege Üniversitesi, Bergama Meslek Yüksekokulu, Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı, Bergama, İZMİR

Öz

Günümüzde turizm türleri çok artmış, onlara ait mekânlar da çok çeşitlenmiştir. Turizmde bütünleştirme yoluyla, hem rekabet gücü zayıf destinasyonların tanıtım ve pazarlamasına katkı verilmekte hem de turizm türlerinin birbirini tamamlaması sağlanmaktadır. Bu çalışmanın amacı; Tire ilçesinde kültür turizmi, kırsal turizm, agroturizm ve gastronomi turizminin bütünleştirilmesi, birbirini tamamlayabilme ve aralarında bütünleşebilme olanaklarını ortaya çıkarmaktır. Bu doğrultuda adı geçen turizm türleri arasında benzerlikler, ilişkiler, etkileşimler ve geçişlerin var olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmada, sosyal bilimlerin niteliksel yöntemleri kapsamında veri analizi, gözlem, görüşme ve alan araştırmasına gidilmiştir.

Çalışmada önce kültür turizmi, kırsal turizm, agroturizm ve gastronomi turizmi kuramsal olarak işlenmiştir. Daha sonra Tire ilçesinin doğal ve kültürel özellikleri ana hatlarıyla açıklanmıştır. Bu temel üzerinde adı geçen turizm türlerinin bir bütün olarak Tire'de nerelerde ve nasıl geliştirilebileceği ortaya konmuş, bazı örnekler verilmiş ve öneriler geliştirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre; Tire'nin kentsel ve kırsal çekiciliklerinin, tarım ve mutfak özelliklerinin, bir bütün halinde turizme kazandırılabilceği sonucu ortaya çıkmıştır. Bunun için Tire'de turizmle ilgili bir örgütlenmeye gidilmeli, plan-proje, tanıtım ve pazarlama çalışmaları yapılmalıdır. Ayrıca kültürel yapılar, pazar, mutfak ve el sanatları Tire'nin marka değerleri olarak öne çıkarılmalı ve muhakkak konaklamalı paket turlar yaratılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Turizm Türleri, Bütünleştirme, Tire.

Abstract

Today, many types of tourism have increased and also places that belong to them have diversified. Some developments in tourism is "integration" and "complementarity". Through integration in tourism, both it contributes to promotion and marketing of destinations which have weak competitiveness and also enables the type of tourism to complete each other. The subject of this paper is cultural tourism, rural tourism, agritourism and gastronomy tourism in Tire and it's aimed to research possible complementarity of these tourism types with each other. In this context, the similarities between the types of tourism, relationships, interactions and transitions are determined.

At first, in the study features of cultural tourism, rural tourism, agritourism and gastronomy tourism are given theoretically and identified common aspects of them. Secondly, natural geographic features, rural settlement and economic structures, city center and Ottoman cultural heritage of district of Tire are explained with the outlines. Then, types of tourism that is mentioned within this study demonstrated as a whole where and how can be developed in Tire is given with some examples and suggestions. According to the data obtained; the attractiveness of urban or rural areas and the culture of agricultural or cuisine have been got a conclusion that they all may be a whole in tourism. For this purpose, firstly an organization has to be done and then a plan, a project, a promotion and a marketing work has to be organized. Also some popular values such as cultural buildings, open markets, cuisine and handcrafts must be put forward as a brand. Finally, some package tours having accommodations must be offered.

Keywords: Tourism Types, Integration, Tire.

JEL CODE: L80, L83, R11

Makalenin Geçmişi:

Gönderim Tarihi : 24. 02.2017

Düzeltilme : 11.05. 2017

Kabul : 03.09.2017

Ataberk, E. (2017). Tire (İzmir)'de Turizm Türlerini Bütünleştirme Olanakları: Kültür Turizmi, Kırsal Turizm, Agroturizm ve Gastronomi Turizmi, Turizm Akademik Dergisi, 4 (2), 153-164.

GİRİŞ

Son yıllarda turizmin gündemine, dolayısıyla literatürüne girmiş bir çok yeni kavram vardır: bütünleşme (entegrasyon), ilişki, etkileşim (interaksiyon), geçiş, tamamlayıcılık, sürdürülebilir, alternatif, kümelenme, çeşitlendirme, yenilik (inovasyon), eğilim (trend), dijital teknoloji, katılımcılık, paylaşımcılık vd. Bu kavramlar özellikle turizm türleri, turistik mekanlar, destinasyonlar, hizmetler, aktiviteler, talep, tanıtım ve pazarlama açısından büyük önem taşımaktadır.

Kırsal mekânlarda turizm, bugünkü anlamında ve aktivitelerinde olmasa bile kentlilerin yöneldiği, kırların da çektiği bir boş zaman geçirme ve dinlenme olgusu olarak Avrupa'da 19.yüzyıldan beri yerini almıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra ve özellikle de 1970-80'lerden itibaren kırsal çevrelere ilgi giderek artmış, yeni adlarla turizm türleri çeşitlenmiştir. Kırsal turizmin yanına, hem kırsal kültüre hem de doğaya dayalı ekoturizm eklenmiştir. Kırsal kültürle ilgili olan agroturizm (tarımsal turizm), çiftlik turizmi, gastronomi turizmi, gurme turizmi, şarap turizmi ve etnik turizm "özel ilgi turizmi" olarak da adlandırılmışlardır. Kırsalın doğal yapısıyla ilgili çeşitli kaynaklar ise sportif turizm, rekreasyonel turizm, macera turizmi, kamp-karavan turizmi, termal turizm, dağ ve kış sporları turizmi, göl turizmi, akarsu turizmi, mağara turizmi, botanik turizmi, kano ve rafting, olta balıkçılığı, kuş gözlemciliğinin gelişmesini beraberinde getirmiştir.

Kırsal alanların birçok doğal ve kültürel kaynakları bulunsa da bunların turistik ürüne çevrildiği oranda turizme açılacağı, dolayısıyla da turistin ilgisini ancak o zaman çekebileceği söylenebilir. Bu durumda turist, amaç, motivasyon, beklenti, algı, yaş, cinsiyet, meslek, bütçe, tavsiye, mesafe, zaman-süre gibi birçok faktörün etkisiyle yer seçimini yapacaktır. Kırları tercih edenlerin profilinde yetişkin, aile, sakinlik, doğala özlem, keşfetme, sıcak ilişkiler öne çıktığında, katılacakları turizm türü de kırsal kültür ve sağlıkla iç içe olacak şekilde belirlemektedir. Gençlerin kırları tercihinde ise çoğunlukla spor, macera, keşfetme, mücadele öne çıktığından diğer gruptan ayrılmaktadır. Sonuçta, kırların müşterileri her zaman var olmuş ve olacaktır. Kırsal rekabette ise, birçok turizm türüne ve aktivitesine sahip yerler, hizmetlerde yaratıcılığa gidenler daha avantajlı olacaklardır.

İzmir, kıyı turizmi dışında kültürel turizm, inanç turizmi, termal turizm ve kruvaziyer turizmde belli bir düzeye gelmiş, ayrıca kırsala özgü tüm turizm türleri için yüksek arz potansiyeli taşımaktadır. Tire ilçesi, çalışmaya konu olan kültürel turizm, kırsal turizm, agroturizm ve gastronomi turizmi açısından incelendiğinde; ilçe merkezindeki kültürel eserler ve el sanat-

ları başta olmak üzere, zengin mutfağı ve çeşitli tarımsal ürünleri, büyük bir potansiyele işaret etmektedir. Burada önemli olan kır ile kentin ve turizm türlerinin birbirini tamamlayacak şekilde bütünleştirilmesidir. Bu kapsamda oluşturulan çalışma, önce ilgili turizm türlerini kuramsal boyutta tanıtmakta, sonra çalışma alanı Tire'yi bir bütün halinde ele almaktadır. En son olarak, adı geçen turizm türlerinin ilçedeki potansiyeli ve bugünkü durumu analiz edilmekte, arkasından birbirleriyle bütünleşmeleri hakkında önerilerde bulunmaktadır.

Bu çalışmanın amacına uygun olarak; nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve saha araştırması yapılmıştır. Kuramsal çerçevedeki veriler, çeşitli yayınlardan elde edilmiştir. Tire'ye ait kaynaklar için *I. Ulusal Tire Sempozyumu*'nda sunulan bildirimler önemli ölçüde yol gösterici olmuştur. Sempozyum, 2010 yılında yapıldığı için bugüne kadar meydana gelen birçok değişiklik saha araştırması sırasında tespit edilmiştir. Tire'de saha araştırması; 2016 yılının bahar aylarında gözlem, ziyaret ve bilgi alma şeklinde gerçekleşmiştir. Ayrıca, kent merkezi ve bazı köyler (Kaplan, Cambazlı, Yenişehir, Osmançık, Boynuyoğun, Dalık, Eğridere) ziyaret edilmiştir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Turizmde Bütünleşme/Bütünleştirme

Kırsal alanlarda kaynağını doğadan ve kültürden alan pek çok turizm türü ve onların sayısız aktiviteleri birlikte yer alır. Kırsal coğrafyalarda doğa ve kültür arasındaki sıkı ilişkiler ve etkileşimler görülür. Bu ilişkiler, şüphesiz turizmde de göz ardı edilemez ve o nedenle de birbirilerini tamamladıkları ve bütünleştikleri görülür. Sözelimi, ekoturizm, yaşam kaynaklarının korunmasını ve kalitenin iyileştirilmesini destekleyen aktivitelerle sahip olmasıyla coğrafyanın tüm elemanlarıyla sıkı bir ilişki içindedir. Agroturizm, turizm ve tarım arasındaki simbiyotik etkileşimin ürünüdür. Agro-ekoturizm ise ekoturizm ve tarımsal turizmin kombinasyonudur. Agro-ekoturizm eğer bir organik çiftlikte gelişirse eko-organik tarım turizmi adını almaktadır (Predrag vd., 2015: 261). Kırsal turizm, doğal kaynakların, kırsal yerleşmelerin, kırsal kültürün, kırsal ekonomik faaliyetlerin turizm türü olduğu için, diğer turizm türleriyle doğrudan bağlantılıdır.

Günümüzde turizm sektörüne girmiş en güncel kavramlardan ve yaklaşımlardan biri de "entegrasyon (bütünleşme)"dur. Dünyanın pek çok ülkesinde, *bütünleşik (entegre) planlama, sürdürülebilir bütünleşik koruma, bütünleşik yönetim, bütünleşik pazarlama* gibi başlıklar altında sayısız çalışmalar yapılmaktadır. Ayrıca, son yıllarda, ülkelerin, kentlerin, turistik merkezlerin birbirleriyle rekabet etmek yerine birçok konuda ortaklıklara ve işbirliklerine gittikleri görülmektedir.

Aynı denizi, aynı dağları, hatta aynı kültürü paylaşan ülkelerin komşu bölgeleri ya da kentleri turizmde işbirliği yapmakta, “*ortak turizm mekânlarını ortak kullanma-koruma*” anlaşmalarına imza atmaktadırlar. Turizmde bütünleşme temelli girişimlere şu örnekler verilebilir: ortak planlama, ortak düzenleme ve ortak projeler, ortak yatırımlar ve ortak işletmeler, ortak STK'lar, ortak paket turlar, ortak organizasyonlar (etkinlikler), ortak örgütlenme, ortak yönetim, ortak tanıtım ve pazarlama vd. Turizmde türleri ve mekanlar arasında bütünleşmeye gitmenin gerekçeleri olarak şunlar ileri sürülebilir (Baykal vd., 2013: 5-6):

1. Coğrafi özelliklerin turizmde mekânsal bütünleşmeyi kolaylaştırması ve gerekli kılması: aynı dağların, aynı denizin, aynı kıyıların, aynı gölün, aynı nehrin sınır komşuları (ilçe, il, ülke) tarafından paylaşılması.
2. Turizm ortaklıklarının günümüzde ihtiyaç haline gelmesi ve yeniliklere yanıt vermesi, girişimciliği teşvik etmesi.
3. Turizmde ortaklıkların getirdiği kazanımlar: istihdam, gelir, istikrar, tasarruf, optimum kullanma, koruma vd.

Çalışma konusu gereği, Tire'de kültür turizmi, kırsal turizm, agroturizm ve gastronomi turizmi ele alınacağından aşağıda bu turizm türlerine yer verilmektedir.

Turizm Türleri

Kültürel Turizm

Kültür turizmi, yeni kültürleri tanıma, geçmişteki kültürleri merak etme duygusuna dayanan, insanların kendi kültürlerinin eğlence yanlarıyla beraber diğer grupların kültürlerinin de açık olan yanlarıyla ilgili turizm faaliyetlerinin bütünüdür. Kültürel turizm, insanların kültürel açıdan zengin yerleri görmek, kaybolmaya doğru giden yaşam biçimlerini öğrenmek ve izlemek, kültürel değerleri bir anı olarak korumak amacıyla yaptıkları geziler ile ilgili turizm çeşididir (Kodaş ve Sü Eröz, 2012; 170-171).

Kültür turizminin amaçları arasında, mevcut kültürel değerleri korumak, vazgeçilen kültürel değerleri yeniden canlandırmak ve yaşatmak, yerel halkta mekânsal ve kültürel olarak bir bölge bilinci oluşturmak, altyapıyı ve üst yapıyı bölgenin kültürüne uygun geliştirmek ve önceliğin yerel halka verilmesini sağlamak sayılabilir (Kozak, 2009'dan aktaran Kodaş ve Sü Eröz, 2012: 172). Bu amaçlar doğrultusunda kültürel turizmin sadece kent merkezlerinde değil aynı zamanda kırsal alanlarda da yapılabilmesi mümkündür.

Son yıllardaki sosyal değişimler, kültürel turizmin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Modern yaşamın insanın sadece günlük gereksinimlerini karşıladığı ve geçmişle ilgili deneyimler kazandıramadığı ileri sürülmektedir. Bu nedenle insanlar kendi geçmişleri kadar diğer ülkelerin geçmişlerine de ilgi duymaya başlamışlardır. Bu kültürel turizmin talep yönüyle ilgili bir gelişmedir. Ulaşım ve iletişimin gelişmesiyle küçülen dünyada yeni yerleri tanıma, eski ve farklı kültürleri yeniden keşfetmek ve turistlerin hizmetine sunmak için çalışmalar ise arz olanaklarını genişletmektedir (Emekli, 2006: 55-56).

El sanatları toplumun geleneksel değerlerinden biridir ve üretim aşamaları ile işlevi bakımından toplumla iç içedir. Kırsal turizmde turistler için bir çekicilik unsuru oluşturan el sanatları bazen o yerin gezilmesindeki başlıca sebeplerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Turizm aktivitelerinin kültürel miras üzerinde yıpratıcı hatta tamamen bu değerleri yok edici etkilere neden olabildiği de görülmüştür. Doğal akışına bırakıldığında yok olup kaybolabilecek pek çok değer kırsal turizm aracılığı ile yaşatılabildiği gibi tam tersi bir durum yaratarak el sanatlarında yozlaşmaya da sebep olabilmektedir (Can, 2014: 652-654).

Kırsal Turizm

Turizm için “*kırsal*” ın taşıdığı anlam; deniz turizmi merkezleri dışında kalan, kentsel yerleşmelerden ve sanayi bölgelerinden uzakta, kırlara özgü doğal ve kültürel yapının korunduğu, tenha, sakin, havası temiz, sağlıklı ürünlerin elde edildiği, yapaylıkla tanışmamış alandır. Kırsal turizm; doğal kaynakların, tarımsal alanların, kırsal yerleşmelerin, kırsal konutların, geleneklerin ve bölgesel kimliği yansıtacak “*marka*” olmuş ürünlerin turistik açıdan değerlendirilmesidir. Kırsal alanlarda; kırsal turizm, eko turizm, yeşil turizm, sportif turizm, mağara turizmi, akarsu turizmi, kamp-karavan turizmi, çiftlik turizmi, agroturizm, yayla turizmi, dağ ve kış sporları turizmi, av turizmi, macera turizmi vb. turizm türlerinden biri ya da birkaçı, aynı yerde yapılabilirler. Kırsal turizm, çok yönlü yararları olan bir turizm türüdür: yöre halkına gelir sağlama, eski meslekleri canlandırma, kadına istihdam yaratma, kırsal kalkınmaya katkı verme, köyden kente göçü önleme, diğer sektörleri canlandırma, kırsal yörenin tanıtımına katkı verme, altyapı ve üstyapının iyileşmesini sağlama, kültürel mirasın korunmasına ve yaşatılmasına yardımcı olma vd. İşte bu özelliklerinden dolayı kırsal turizm, 1970'lerden itibaren hızla yükselmeye başlamış ve gelişmede dört temel faktör rol oynamıştır (Baykal, 2012c: 27):

1. Kırsal turizm kitle turizmine alternatif turizm türlerinden biri olarak ekoturizm ilkeleriyle

bütünleşmekte, bu nedenle de kitle turizmi karşıtları tarafından benimsenmektedir.

2. Kırsal turizm sosyo-ekonomik kırsal kalkınmada önemli bir rol oynamakta, refah toplumları kadar üçüncü dünya ülkelerinin kalkınma planlarında ona yer verilmektedir.
3. Kent insanının tatillerde kırsal alanlara gitme ihtiyacı (doğal yaşam, sakinlik, özgürlük, içtenlik arayışları) giderek artmaktadır.
4. Kırsal turizmin kendini yenilemekte, kırsal alanlardaki başka turizm türleriyle bütünleşebilmekte, her kesime her çeşit hizmet verilebilmektedir.

Kırsal turizm; yerel ürünlerin yerinde değerlendirilmesi, girişimcilik ruhunu ateşlemesi, kentsel ve kırsal kesimler arasında diyalog ve dayanışmayı teşvik etmesi, yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası örgütler ve devlet kurumları ile ortaklıklar kurulmasında rol oynaması açısından da ayrıca büyük öneme sahiptir.

Kırsal turizmi bir yerde başlatabilmenin ön koşulları şunlardır (Baykal, 2012b):

- Kırsal halk turizmi istemeli, turistlerle kolay diyalog kurabilmeli, konuksever olmalı
- Bir kırsal turizm örgütü kurulmalı, diğer benzer örgütlere bağlanılmalı
- Kırsal alana ulaşım olanakları bulunmalı
- Doğal güzellikler olmalı
- Su kaynakları (akarsu, göl, deniz vd.) temiz olmalı
- Tarihsel yapılar, eserler, el sanatları bulunmalı
- Geleneksellik ön planda hissedilmeli,
- Geleneksel üretim biçimi (dokumacılık, ağaç işleri, seramik vd) turiste sunulabilmeli
- Yakın çevre gezileri için uygun ortamlar olmalı
- Çeşitli spor aktiviteleri için uygun mekânlar olmalı
- Konaklama, yeme-içme, alışveriş olanakları olmalı
- Sağlık ve güvenlik hizmetleri olmalı
- Hizmetler ve etkinlikler kaliteli ve özgün olmalı
- Kolay ve doğrudan rezervasyon yapılabilmesi
- Tanıtım yapılmalı

Kırsal turizmin başarılı olabilmesi için; yerel halkın kırsal turizme bakış açısı olumlu olmalıdır, eğitim çalışmaları yapılmalıdır, kırsal yerleşmeler turizme hazırlanmalıdır, turistler için özel etkinlikler düzenlenmeli ve turist memnuniyeti ölçülmelidir, kırsal turizmde örgütlenme olmalıdır, kırsal turizmin mevzuatı olmalıdır, kırsal turizm, plan ve projelerle yürütülmelidir, kırsal turizmin tanıtım ve pazarlanmasında günümüz kitle iletişim araçlarından yararlanılmalıdır, yerel kültürel değerler, ürünler, doğal coğrafi yapı korunmalı, marka haline getirilmelidir (Baykal, 2012d).

Agroturizm

Agroturizm kavramı 20. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmıştır. Turizm ile uğraşan tarımsal işletmelerin temsilcileri tarafından ortaya atılan bir terimdir. Bu terim yalnızca turistlerle ilişkili aktiviteleri değil genel anlamda tatil amaçlı gelen herkesi kapsamaktadır. Bu nedenle kavram, turistler ve turizm ile uğraşanlar tarafından farklı şekilde algılanmaktadır. Turist için agroturizm, tarımsal üretim hakkında bilgi edinmeye ya da çiftlik ortamında dinlenmeye gidenlerin aktiviteleri demektir (Özdoğan vd., 2009: 68). Agroturizm arzında doğal kaynaklar, bitkisel ve hayvansal üretim alanları, peyzaj ve ekolojik çevre olmak üzere dört farklı alan karşımıza çıkmaktadır.

Tarım turizmi, kırsal turizm kapsamına giren bir turizm türüdür. Bir anlamda tarım turizmi küçük ölçekli, düşük etkili, temel anlamda eğitim amaçlı ekoturizme benzemektedir. Tarım turizmi, bitkisel ve hayvansal üretim yapan tarım işletmelerinde çalışmak üzere tarım ve turizmi birleştiren ticari bir yatırımdır. Tarım turizmi; bir tarım işletmesine veya tarla, bahçe gibi herhangi bir tarımsal faaliyet alanına eğlenme, eğitim veya günlük tarımsal aktivitelerde aktif rol alma amaçlı yapılan ziyaretlerdir. Tarım turizmi yatırımları ziyaretçiler için görme (izleme), yapma (faaliyetlere katılma) ve satın alma prensiplerine dayanmaktadır. Bu bileşenlerin tümü tarım işletmesi tarafından sağlanmak zorundadır. Yatırımın başarısı bunları en iyi şekilde harmanlayarak turistlere sunmaktan geçmektedir. Tarım turizminin başarısına katkı yapacak üç önemli hizmet faktörü bulunmaktadır: üreticinin eğitim seviyesi ve dışa açık yapıda olması; zengin doğal kaynak varlığının olması; tarım alanlarının şehirde yaşayan bireyleri cezbedecek düzeyde olmasıdır (Hurma vd., 2011: 223-224).

Tarım turizmi (agroturizm) temel olarak küçük çiftlikler olmak üzere, çiftçilere ek gelir sağlamak amacıyla bağ, bahçe, tarla, ahır, ağıl, kümes vb tarımsal üretim alanları ile küçük ölçekli ve geleneksel gıda işleme tesislerini ziyaret etmek, günlük işlere katılmak, çiftlik evinde geceleme, yemek, eğlenmek, alışveriş

yapmak ve bazen de eğitim almak gibi aktivitelerin bir veya birkaçını kapsayan bir turizm şeklidir (Türkben vd., 2012: 47).

Agroturizm, öne çıkan etkinliğe göre; gezme, dinlenme ve tatil, katılım ve deneyim kazanma, sergi ve fuar olmak üzere farklı şekillerde uygulanmaktadır. Aynı zamanda agroturizm tesisleri buldukları yere göre de üç farklı başlık altında tanımlanmaktadır: şehir merkezine yakın yerlerde; şehir merkezine uzak yerlerde; geniş ölçekli araziler üzerinde agroturizm parkları, sera, meyve, hobi bahçeleri ve hayvansal üretim çiftlikleri) (Fang vd., 2005'den aktaran Özdoğan vd., 2016: 69-70).

Tarım turizminde tarımsal üretimin turizm ile yer değiştirmesi yerine, turizm ile bütünleşmesi gerekmektedir. Tarım turizmi çiftçilerin ürün çeşitlendirme ve ek gelir sağlama yollarını arttırdığı gibi, aynı zamanda turistlere tarımsal faaliyetlere doğrudan katılma olanağı da tanımaktadır. Tarımsal faaliyetlere katılım ile doğaya olan özlemini gideren turist yaşadığı çevreye karşı duyarlılık ve farkındalık kazanmaktadır. Agroturizmin ekonomik getirilerinin yanı sıra sosyal etkileri de görülmektedir: yerel halkın turist ile etkileşimi doğrultusunda yeni kültürlerle tanışması, kaynaşması ve bu kültürlerin iyi yönlerini kendilerine entegre etmesi gibi (Civelek vd., 2013: 3).

Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde tarımın çiftliklerde yapılıyor olması, agroturizm yerine veya onun tamamlayıcısı olarak çiftlik turizmi denilmesine yol açmıştır. Tarım ya da hayvan üretme çiftliklerinde tatil yapma North Dakotada 19. yüzyılın sonlarında başlamış, ilk çiftlikler 1880 yılında işletmeye açılmıştır. 1949'da yayımlanan ilk çiftlik tatili broşürlerinde turistler tarafından kabul gören çiftlik tatili imkânları listelenmiştir (Ersöz ve Bozkurt, 2015'den aktaran Ahmadova ve Akova, 2016: 17). Çiftlik turizmi, kırsal bölgelerin geliştirilmesinde önemli bir araçtır. Çiftlik turizmi arzı, politikalara, turistik arza, turistik aktivitelerin gerçekleştirildiği bölgenin coğrafi özelliklerine ve çiftlik sahibinin yaratıcılığına göre değişir. Turistik ürünün temelinde tarımsal üretim ve geleneksel yaşam tarzı (yemek, sağlık, el sanatları, ev idaresi ve kat hizmetleri) bulunmaktadır. Türkiye'de de çiftlik turizmi kapsamında faaliyet gösteren ekoturizm çiftlikleri, "*Ekolojik Çiftliklerde Tarım Turizmi ve Gönüllü Bilgi, Tecrübe Takası*" olarak bilinen ve kısa adı "*TaTuTa*" (Tarım-Turizm-Takas) olan proje ile faaliyetlerini sürdürmektedir (Ahmadova ve Akova, 2016: 18).

Gastronomi Turizmi

Kırsal turizm açısından yöresel mutfak, o yörede yaşayanların günlük veya mevsimlik olarak yörelerinde coğrafi ve iklim koşullarına uygun olacak şekilde yetiştirdikleri veya sağladıkları yiyecek ve içecekleri,

bunların tüketimini; bu ürünlerin hammaddesinin ve kullanılan araçların üretimini ya da sağlanmasını; bunların hazırlanıp tüketildiği mekânları ve bütün bu aşamalarla ilgili sahip oldukları kültürel değerleri kapsamaktadır. Kırsal turizmi bütünleyen bir özelliğe sahip olan yemek ile kültür arasında sıkı ilişki, yöresel yemeklerin kırsal turizm merkezlerindeki yeme içme işletmelerinde sunulması, gelen turistler tarafından bilinmesi, deneyimlenmesi ve korunarak gelecek kuşaklara aktarılması şeklinde kendini göstermektedir. Kırsal turizmde yörenin sahip olduğu kültürel zenginlikler içinde yörenin geçmişten günümüze kadar beslenme alışkanlıklarını, yeme içme kültürünü ve bu amaçla üretilen her türlü üretim sürecini kapsayan yöresel mutfak ve ürünleri, önemli turistik zenginlik ve çekicilik olarak kabul edilmektedir. Yöreyi ziyaret eden turistlerin yöresel olarak üretilen, yerel yiyecekleri tüketmesi bölgeye çarpan etkisi yapmaktadır. Böylece yerel ekonomi kazanç elde etmektedir. Ortaya çıkan bu çarpan etkisi de, yerel tüketimi canlandırmaktadır (Kızıllırmak vd., 2014: 75, 77).

Gastronomi turizmi, turistik destinasyon tercihlerinde rakiplerine göre farklılık oluşturmaktadır; yöresel ve ulusal mutfağın markalaşmasına katkıda bulunmaktadır. Dünyaca ünlü bazı tur operatörleri, gastronomi turlarını; önemli gastronomi merkezlerindeki aşçılık okullarına, yerel mutfakları ile ünlü gastronomi merkezlerine, gıda pazarlarına/fuarlarına, kahve, çay, ekim ve hasat turlarına, çikolata ve şarap turlarına katılım şeklinde düzenleyerek müşterilerinin destinasyon tercihlerine sunmaktadır. Dünyada gastronomi turları İtalya, İspanya ve Fransa üzerinde yoğunlaşmaktadır (Aslan ve Aktaş, 2010: 414-415).

ARAŞTIRMA ALANI

Tire'nin Doğal Coğrafi Yapısı

Tire, İzmir iline bağlı bir ilçedir. İzmir il merkezinin 80 km güneydoğusunda yer almaktadır (Şekil 1).

Tire ilçesi, güneyden Aydın Dağları'nın bir bölümünü oluşturan Güme Dağı ile çevrelenirken, ilçe topraklarının kuzey yarısı Küçük Menderes Havzası'na dâhil olmaktadır. Tire'nin yer şekilleri, dağlık alanlar, dağların yamaç bölümleri, birikinti yelpazeleri (konileri) ve ova tabanı olmak üzere dört ana birime ayrılmaktadır. İlçenin güneyinde yer alan dağlık alanlar Aydın Dağları'nın batı uzantılarıdır. En yüksek kesimler, Dibekçi köyü kuzeydoğusunda, Çaloluk Tepe (1615 m) ve İmambaba Tepe (1648 m)'dir. Tire ilçe merkezini güneyden Güme (Küme) Dağı kuşatır. Kentin ilk kuruluş yeri, Güme (Küme) Dağı'nın kuzey yamaçlarıdır. Kent, Küçük Menderes ve kollarının taşkınlarından ve bunun sonucu oluşan sıtma tehlikesinden korunmak ve dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı kendini

Şekil 1. Tire ve Yakın Çevresinin Lokasyonu

Kaynak: Kapsız, A. (2012). Tire (İzmir) ve Yakın Çevresinin Bitki Coğrafyası. 1. Ulusal Tire Sempozyumu, 18-20 Ekim 2010, Tire-İzmir, Bildiriler Kitabı, 44-58.

koruyabilmek amacıyla, birikinti konilerinin üst bö-
lümünde ve Güme Dağı'nın yamaçlarında kurul-
muştur. Tire Ovası, ilçe yüzölçümünün büyük bir bö-
lümünü kaplamaktadır. Doğu-batı yönünde uzanan
ova taban suyu bakımından çok zengindir (Doğan,
2010'dan aktaran Baykal, 2012a: 177-178).

Tire'nin Kentsel ve Kırsal Özellikleri

Tire, 2015 yılına göre 82.102 nüfuslu bir ilçedir. Ti-
re'nin kırsal nüfusu 64 kırsal yerleşmede yaşamaktadır
ve bunların 40'ı orman köyü, 24'ü dağ köyüdür. Bir
başka sınıflandırma, etek-yamaç köyleri (% 70), tepelik
ve dağlık alanlardaki köyler (% 30) şeklinde yapılabi-
lir. Tire ilçesinde Aydın Dağları'nın güney yamaçlarda
kurulan yerleşmelerin hemen hepsi, eğimin az olduğu
yerlerde ve vadi içlerinde, yükseltisi en fazla 750 m. ye
kadar olan kısımlarda kurulmuşlardır. Daha yüksek
alanlar, daha çok yaz aylarında yaz tarımı ve yaylacılık
faaliyetleri amacıyla kullanılmaktadır.

Tire ve içinde yer aldığı Küçük Menderes Havza-
sının yerleşim tarihi binlerce yıl öncesine inmektedir.
Dağ-vadi yerleşmelerinin Roma-Bizans dönemlerinde
ortaya çıktığı, yörük kültürü ve göçebe aşiretlerle kalı-
cı hale geldiği belirtilmektedir. Tire, tarihin her dö-
neminde birçok uygarlığa (Hitit, Frigya, Lidya, Pers,
Roma, Bizans vb.) ev sahipliği yapmıştır. Türk egemen-
liğine geçtiği dönemde, önce Aydınoğulları Beyliğine
başkentlik yapmış ardından Osmanlı döneminde gerek
ticari fonksiyonları gerekse zengin kent ve kentli kül-
türü ile önemli bir tarım ve ticaret kenti olmuştur. Tire
ilçesinde kültürel çekiciliklerden; han, hamam, mescit,
türbe, camii, çeşme, bedesten gibi yapılar genel olarak
Türk-İslam Dönemini yansıtan eserlerdir. Tire'nin ilk
dönemlerinden bu yana varlığını sürdüren ve bugün

de Salı günleri kurulan, yörenin en büyük pazarı du-
rumundaki "Tire Pazarı"; ürün yelpazesinin genişliği,
pazarın kentin tüm sokaklarına yayılan büyüklüğü,
yerelliği aşan hareketliliği, bölge halkının ötesinde ulu-
sal ölçekteki tanınırlığı ile kentin geçmişindeki "pazar
kent" formunun ve ticari gücünün en güzel kanıtıdır.
Küçük Menderes ovasının taze sebze-meyveleri ile
süt ve süt ürünlerinin yanında, geleneksel el sanatla-
rının en iyi örneklerinin de sergilendiği pazar, bugün
bölgeye gerçekleşen birçok kültür turu programının
da ana uğrak yeri durumundadır. Bugün kentin tarih
ve kültürel değerlerinin başında gelen konakları, can-
lı ticaret hayatının göstergesi durumundaki hanları,
kervansarayları, dönemin zanaatkarlarının yerleştiği
ve üretim alanlarına göre uzmanlaşmış sokaklardan
oluşan arastası ile Tire, geleneksel Osmanlı ticaret
kentinin tüm özelliklerini bünyesinde barındırmaktadı-
r (Karadağ, 2012: 64-66). Tire geleneksel el sanatları
açısından çok zengin bir ilçedir. Geleneksel el sanatla-
rının başında ahşap oymacılık, beledi dokumacılık, el
işi ürünleri, hasırcılık, kalaycılık, keçecilik, nalbantlık,
nalıncılık, saraciye, semercilik, urgancılık gelmektedir.
Tire mutfağı çok zengindir; Tire köfte, tak tak kebabı,
kabak çiçeği dolması, lalengi, dalgan salatası, karadutlu
lor tatlısı vd. Bu tatlar, bir turistik üründür ve özellikle
yakın çevre turizmi kapsamında turistik çekicilik ya-
ratmaktadır (Ataberk, 2012: 165-167).

Tire kırsal yerleşmelerinde dağ köyleri gelenekleri-
ni büyük ölçüde korurken, etek köyleri ulaşım kolaylığı
ve nüfuslarının daha hızlı artmasından dolayı değişim
yaşamaktadır. Sözelimi, aşırı betonlaşma köylerin
konutlar açısından gelenekselliğini kaybetmesine yol
açmaktadır. *Tire kırsal kültüründe* öne çıkan maddi
kültür unsurlarından biri yerel mutfağın zengin olu-

şudur. Doğal otlara, sebzelere ve hayvansal ürünlere dayalı mutfak kültürü, bazı köylerde restoranların açılmasıyla kırsal turizm için büyük bir çekicilik ve olanak yaratmıştır. Tire'nin maddi olmayan kültürel zenginliklerinin başında inanışlar gelmektedir. Yılın belirli dönemlerinde çeşitli şenlikler ve ziyaretler yapılmaktadır. Tire'nin ünlü el sanatlarının büyük kısmı bugün kentte yapılıyor olsa da ilçeyi bir bütün olarak düşündüğümüzde kırsal turizme büyük bir kaynak oluşturdukları söylenebilir. Tahta nalınlar, yorganlar, keçeler, el iş oylar ve nakış işleri, yazmalar vb., hepsi kır-kent ayırımına gitmeden ilçenin maddi kültürel zenginlikleridir ve Salı pazarında büyük bir alıcı kitlesine sahiptir.

Tire kırsal ekonomisi tarıma dayalıdır. Ekili ve dikili alanlar, ilçenin her tarafında dağılışı gösterir. Ayrıca hayvancılık çok önemli bir sektördür. Son yıllarda özellikle ovada, ulaşım güzergâhları boyunca tarımsal sanayi gelişme sürecindedir ve büyük bir istihdam yaratmaktadır. Güme Dağı'nın yamaç bölümleri, özellikle de yamaçların alçak kesimleri tarımsal faaliyetin yoğun olduğu alanlardır. Gerek kuzey yamaçlarda, gerekse güney yamaçlarda eğimin azaldığı alanlar, teraslama da yapılarak yamaç tarımına açılmış ve yoğun biçimde incir, zeytin, armut, dut, ceviz, kestane yanında Küçükburun köyü çevresinde Antep fıstığı yetiştirilmektedir. Ovada, vadi içlerinde ve eteklerde sulu tarım yapılarak tahıl, pamuk, yem bitkileri, her türlü sebze (domates, kırmızı biber, patlıcan, fasulye, börülce vb) ve meyve (şeftali, elma, erik, kiraz, ayva, nar, dut, turuncgiller vd) tarımı yapılmakta olup, bağcılık da son yıllarda gelişme içine girmiştir. İlçede, ova kenarında kurulmuş olan köylerde hayvancılık faaliyetleri önemli bir paya sahiptir. Yüksek kesimlerde (yamaçlarda ve dağlık alanlarda) meraların varlığı, mera hayvancılığının yapılmasına imkân verirken ovalık alanda arazi özelliklerinden dolayı ahır hayvancılığı gelişmiştir. Hayvancılık, hemen hemen bütün köylerde yapılmaktadır. Hayvancılık faaliyetleri, küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık, kümes hayvancılığı, ipekböcekçiliği, arıcılık şeklindedir.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırma konusu turizm coğrafyası kapsamında olduğu için yöntem olarak turizm ve coğrafyada kullanılan araştırma yöntemleri seçilmiştir. Turizm ve coğrafya, sosyal bilimlerde yer aldığından dolayı nitel araştırma yöntemi esas alınmıştır. Nitel araştırmalarda veri toplama tekniklerinden olan *veri analizi, gözlem, görüşme ve alan araştırmasından* çalışmada faydalanılmıştır. Kuramsal bilgilerin derlenmesinde çeşitli kaynaklardan yararlanılmıştır. Bu kaynaklar arasında 18-20 Ekim 2010 tarihinde, Tire'de, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü ile Tire Belediyesi'nin ortaklaşa düzenlediği "*I. Ulusal Tire Sempozyu-*

mu" nda sunulan bildirilerden elde edilen bilgiler ayrı bir yer tutmaktadır. Derlenen bilgiler ışığında coğrafi alan ile ilgili senteze gidilmeye çalışılmıştır.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Tire'de Kültür Turizmi, Kırsal Turizm, Agroturizm, Gastronomi Turizmi ve Bütünleştirme Olanakları

Çalışmanın kavramsal çerçeve kısmında belirtildiği üzere turizmde bütünleşme; ülkeler, bölgeler ve çeşitli mekânlar arasında olabilmektedir. Aynı zamanda bir bölgede gelişme potansiyeli olan turizm türleri arasında da bütünleşmeye gidilebilmektedir. Bu, bütünleşik turizmin bir başka uygulama şeklidir.

Tire'de turizm, potansiyelin tüm zenginliğine rağmen belli bir düzeye gelememiştir. Burada düzeyin anlamı; Tire için kısa mesafelerde üç büyük talep potansiyelini oluşturan İzmir kent merkezi (İzmir kent halkı, İzmir'e gelmiş yerli ve yabancı turistler), *Kuşadası* (kıyı turizmi ve kruvaziyer turizmi turistleri, ikinci konut sahipleri) ve *Selçuk* (Efes antik kenti, Selçuk-Efes Müzesi ve Meryem Ana Evi ziyaretçileri)'tan düzenli olarak, her mevsim, bireysel ya da seyahat acentaları vasıtasıyla turist akışının çok sınırlı düzeyde gerçekleşmesidir. Bu zayıflıkta, yakın yıllara kadar Tire'nin marka değerlerini bütünleyecek konaklama olanaklarının ve turiste sunulacak aktivitelerin yetersiz olması rol oynadığı gibi, bu üç talep noktasından çıkan turistlerin ilgi alanında çok daha popüler yerlerin olması, onların rotalarını Tire'ye döndürecek çalışmaların yapılmamasıdır. Bu eksiklik, son yıllarda Tire Belediyesi tarafından bazı girişimlerle (Tire Salı pazarına ücretsiz yolcu taşınması gibi) azaltılmaya çalışılmış, özellikle İzmir kent halkında "*Tire farkındalığı*" kısmen de olsa artmıştır.

Bugün için Tire'de turizm denildiği zaman çoğunlukla Salı Pazarı ve yakın çevredeki bir-iki yerel restoran akla gelmekte, az oranda el sanatları alışverişine ilgi duyulmaktadır. Bunların ötesinde Tire'nin Türk-Osmanlı-İslam eserlerinin zenginliğini görmeye gelenler ise, bu konuyla ilgili uzmanlar, kültüre meraklı küçük bir kesim, öğrenciler, resmi misafirlerden öteye geçmemektedir. Tire'nin onlarca güzel köyünden yalnızca birkaçı (Kaplan, Cambazlı, Hisarlık vb.), doğa yürüyüşü, alışveriş ve yemek amaçlı günübirlik ziyaretlere konu olmaktadır. O halde potansiyeli harekete geçirmenin yolları ne olmalıdır? sorusu ne zamandır sıkça sorulmaktadır. Bu soruya şöyle bir soru daha eklenebilir: Turistler Tire'ye neden gelmelidir?

Yanıtlar beş maddede toplanabilir:

1. Turistler Tire'ye Türk-Osmanlı-İslam eserlerinin eşsiz örneklerini görmek, butik otele dönüştürülmüş konaklarında kalmak, Tire Salı pazarından yerel ürünleri satın almak ve köylü kadınlarla sohbet etmek, Tire'ye özgü el sanatları ürünlerinin nasıl yapıldığını görmek ve satın almak, Tire'nin zengin mutfağını tatmak ve süt ürünleri, köfte, karadut reçeli gibi ürünleri satın almak, Güme Dağı kırsal yollarında yürümek, eşsiz manzaraları seyretmek vd. üzere gelmelidir.
2. Tire her yönüyle turizme hazır hale getirilmelidir: Tire'nin kültürel eserlerinin restorasyonu tamamlanmalı ve ziyaret edilebilir hale gelmelidir, konaklama seçenekleri arttırılmalıdır, turisti oyalayacak, doyum verecek yaratıcı aktiviteler geliştirilmelidir, turist memnuniyetini sağlayacak kent içi düzenlemeler ve iyileştirmeler yapılmalıdır. Bu konuda 2014 yılında önemli bir adım atılmış ve "Tire Kent Müzesi" kurulmuştur. Eski belediye hizmet binasının restore edilmesiyle açılan müzede, kent belleği ve el sanatları çarşısı oluşturulmuştur (<http://www.tirekentmuzesi.com>). Kırsalda konaklamayla ilgili Halkapınar köyünde bir tesisin hizmete girmesi de önemli bir başka yeniliktir.
3. Tire'nin turizme hazırlanmasındaki en önemli adımlardan biri de bu çalışmanın konusu olan "turizmde bütünleşme"dir. Aşağıda bu konuya değinilmektedir.
4. Tire'de turizmi geliştirmeden sorumlu bir örgütlenmeye gidilmeli, plan-proje yapımı, izleme, kontrol, tanıtım ve pazarlama çalışmaları yapılmalıdır. Şüphesiz bu örgütün ilk adımı da "Tire'ye hangi turisti çekmeliyiz? Sorusuna yanıt aramaktır.
5. Tire'ye talep yaratmak üzere Tire dışından da bazı girişimlerde bulunulmalıdır. Bu konuda turizm fuarları önemli bir araçtır. İzmir, Kuşadası ve Selçuk başta olmak üzere kentsel ve turistik merkezlerden Tire'ye dikkatlerin çekilmesi konusunda işbirliği yapılmalıdır.

Yukarıdaki 3. Maddeyi açmak gerektiğinde; Tire'nin kentsel ve kırsal kültürel çekiciliklerini, tarım ve mutfak özelliklerini, ayrı değil, bir bütün halinde turizme sunmak, bu yönde tanıtım ve pazarlama yapmak önerilebilir. Çünkü bugüne kadar bu dördü tek başına bir turizm türü haline gelememiştir. Böylece, turizmde ortaklıkların istihdam, gelir, istikrar, tasarruf, optimum kullanma, koruma vd. kazanımlarından yararlanılabilir. Bunun için şu değerlendirmelerde bulunulabilir;

- Tire'de kültürel turizm, kırsal turizm, agroturizm ve gastronomi turizmini bir arada ortaklık ve tamamlayıcılık temelinde planlamadan önce, her birinin kendi gerçeklerine göre; mekân, hizmetler ve etkinlikler bütününde hazır hale getirilmesi gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında hepsinin eksikleri olduğu görülmektedir. Sözelimi; Tire'de kültürel turizmin gelişmesine destek vermek üzere; Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS/GIS) kullanılarak WEB tabanlı kültür mirası bilgi sistemi oluşturulmalı, bu bilgi sistemi interaktif olarak ağ üzerinden yayınlanmalıdır (Emekli, 2012: 189).
- Kültürel turizm, kırsal turizm, agroturizm ve gastronomi turizminin arakesiti ve marka değerleri olarak "kültürel yapılar", "pazar", "mutfak" ve "el sanatları" öne çıkarılmalı ve muhakkak konaklamalı paket turlar yaratılmalıdır. Bugüne kadar bu tür turlar seyrek olarak yapılsa da konaklama hep dışarda kalmıştır. Dört ayrı temalı paket programların içi ortak aktivitelerle doldurulmalıdır. Sözelimi; Salı Pazarı içerikli turlarda kentsel kültürel ziyaretler yapılmalı, merkezde yemek ve alışveriş de eklenmelidir. Mutfak temalı turlarda merkezden başlayarak köyler ve çiftlikler ziyaret edilmelidir. El sanatları özelinde yapılacak turlarda kent merkezi kültürel turizmi ile kırsal kültürü öne alan kırsal turizm birleştirilmelidir.
- Kültürel turizmde, yalnızca kent merkezindeki eserleri ziyaret etmek değil, kırsal kültürü tanımak da amaçlanmalı ve bu çerçevede bazı köylere turistler götürülmelidir. 2010 yılında yapılan bir araştırmada (Baykal, 2012a: 171-184), Tire köyleri arasında kırsal turizme aday olabilecekler belirlenmiş ve birbirine yakın konumda olanlar artasından seçim yapılarak üç gruba ayrılmıştır. Sözelimi; *Eğridere-Yenişehir-Osmancık* (antik yerleşimler, tarihsel ve kültürel zenginlik, doğal güzellik, manzara hâkimiyeti, tarımsal ürünler, zengin yöresel mutfak ve restoran hizmeti, kolay ulaşım) ve *Kaplan-Hisarlık* (antik yerleşim, yerel kültür, doğal güzellik, manzara hâkimiyeti, tarımsal ürünler, zengin yöresel mutfak ve restoran hizmeti, kolay ulaşım) muhakkak ziyaret edilmelidir.
- Tire; tarım ve hayvancılık ürünleri açısından çok zengin bir ilçedir. Her mevsime özgü taze veya işlenmiş ürünler pazarlarda yerini almaktadır. Ancak köyler ve çiftlikler agroturizm ve kırsal turizm amaçlı hiçbir şekilde kul-

lanılmamaktadır. Bu potansiyel, agroturizm, kırsal turizm ve gastronomi turizmi etrafında tamamen kırsala özgü biçimde kullanıma açılmalıdır. Bu üç turizm türünde alışveriş önemli bir faktör olduğundan ürünlerin alışverişe hazır hale getirilmeleri ve kırsal çevrelerde alışveriş birimlerinin kurulması gerekmektedir. Sözgelimi, Tire'ye bağlı Peşrefli köyünde 1971 yılında 50 ortakla kurulup, bugün 170 ortığa ulaşan Tarımsal Kalkınma Kooperatifi'nin ürünleri (konserve, reçel, salça vd.) satın alınabilir (<http://www.hurriyet.com.tr>).

- Bütün bunların ötesinde Tire'nin tanıtımı ve pazarlanması konusunda, Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan başlayarak, İzmir'deki çeşitli kurum ve kuruluşlardan da destek alınması gerekmektedir. Aynı zamanda İzmir Adnan Menderes Havalimanı'nın da yalnızca 60 km uzaklıkta olduğu, bunun da Tire'ye erişilebilirliğin ne kadar kolay olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla iyi bir tanıtım ve planlı bir pazarlama ile yabancı turistlerin Tire'ye çekilmesi ulaşım açısından son derece kolaydır. Aynı şekilde 60 km uzaklıktaki Kuşadası Yolcu Limanı da kruvaziyer turizmi turistlerinin Tire'ye getirilmesi için önemli bir fırsattır (Ataberk, 2012: 203).

SONUÇ

Turizmin varoluşu ve gelişmesinde doğal ve kültürel çekiciliklerin önemi büyüktür. Kırsal coğrafyalar, geçmişten bugüne birçok turizm türü ve aktivitesi için eşsiz çekicilikler sunmuş, onların uygulanma mekânı olmuştur. Doğal kaynakların korunmasını ve hatta iyileştirilmesini destekleyen *ekoturizm*, tarımsal alanları ve ürünleri değerlendiren *agroturizm*, kırsal yerleşmeler ve kırsal kültürle kombine olmuş *kırsal turizm* vd. hepsi kırsal mekânlarda bazen tek başına bazen de ikisi-üçü bir arada yer almış ve almaya da devam etmektedirler. Son yıllarda turizm için, ülkelerin, kentlerin, turistik merkezlerin birbirleriyle rekabet etmek yerine birçok konuda ortaklığa ve işbirliğine gittiklerine tanık olunduğu gibi, kırsal ortamlarda da benzer gelişmeler yaşanmaktadır. Turizmde bütünleşme ya da tamamlayıcılık adı altında birçok turizm türü ve onların gerçekleştiği destinasyonlar arasında ortaklık temelinde örgütlenme, planlama, proje, STK, paket tur, etkinlik, tanıtım ve pazarlama konularında bir araya geldikleri görülmektedir. Bu tür yapılanmanın en büyük gerekçeleri arasında; coğrafi kolaylıklar; ortaklıkların yenilikleri ve girişimciliği teşvik etmesi; rekabet gücünü arttırması; istihdam, gelir, tasarruf, koruma, tanıtma ve pazarlama konularında olumlu etkilerinin olmasıdır.

Tire ilçesi, kültürel eserleri, el sanatları, mutfağı, köyleri ve çeşitli tarımsal ürünleri ile kültürel turizm, kırsal turizm, gastronomi turizmi ve agroturizm için büyük bir arz potansiyeline sahiptir. Bugüne kadar bu turizm türlerinden hiçbiri başlı başına bir gelişme gösterememiştir. Yalnızca gününbirlik şekilde Tire Salı Pazarı, Türk-Osmanlı-İslam eserleri, el sanatları, yerel mutfak içerikli ziyaretler süregelmiştir. Bundan sonra beklenen, kent ile kırsal ve adı geçen turizm türlerinin birbirini tamamlayacak şekilde bütünleşmesidir. Ancak o zaman talebin yaratılması, turizmin gelişmesi ve gidiş-gelişlerin istikrar kazanması mümkün olabilecektir. Tabii ki her şeyden önce Tire kent merkezi ve kırsal turizme hazırlanmalıdır. Bu konuda Tire Belediyesi öncülüğünde eski konakların restore edilerek konaklamaya açılması, işlevsel tarihi yapıların restorasyonunun devam etmesi ve Tire Kent Müzesi'nin kurulması turizm adına çok önemli girişimlerdir. Ayrıca, köylerdeki restoranlara ek olarak bir köyde çiftlik-otel konseptinde bir işletmenin açılması da önemli bir yeniliktir (<http://naturalife.biz>).

Tire'de kültürel turizm, kırsal turizm, agroturizm ve gastronomi turizmini bütünleştirmek üzere, yapılması gerekenler arasında; her birinin marka değerlerini saptayarak bunların etrafında ortak temalı turlar düzenlemek, önerilebilir. Kırsal ve kent kültürü, tarım ve yemek kültürü birbirini ya da daha başka kombinasyonlarla turistlere seçenekler sunulmalıdır. Bütün bunların yapılabilmesi için kent dışında köyler ve tarımsal işletmeler turizme hazırlanmalı, özel aktiviteler yaratılmalı, gerekli eğitimler verilmelidir.

KAYNAKÇA

Ahmadova, S. & Akova, O. (2016). Türkiye'de Organik Ekoturizm Çiftlikleri Üzerine Bir Araştırma, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (6), 1, 14-29.

Aslan, H. & Aktaş, N. (2010). Gastronomi Turizmi, I. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi, 27-30 Mayıs 2010, Nevşehir, Çalışma Kitabı, 413-418.

Ataberk, E. (2012). Yerel Pazarlar-Turizm İlişkisi ve Tire, I. Ulusal Tire Sempozyumu, 18-20 Ekim 2010, Tire-İzmir, Bildiriler Kitabı, 160-170.

Ataberk, V. (2012). Tire'de Turizm: Tanıtım ve Pazarlama Önerileri, I. Ulusal Tire Sempozyumu, 18-20 Ekim 2010, Tire-İzmir, Bildiriler Kitabı, 194-204.

Baykal, F. (2012a). Tire'nin Kırsal Turizm Potansiyeli, I. Ulusal Tire Sempozyumu, 18-20 Ekim 2010, Tire-İzmir, Bildiriler Kitabı, 171-184.

Baykal, F. (2012b). Ekoturizm, Kırsal Turizm, Agroturizm: Özellikler ve Örnekler, Buca Ekoturizm Çalıştayı, 22 Şubat 2012, Buca-İzmir.

Baykal, F. (2012c). Türkiye'de Kırsal Turizm, Kırsal Kalkınma ve Turizmi Çeşitlendirme İlişkisine Coğrafi Bir Bakış, 1.Ulusal Coğrafya Sempozyumu, 27-30 Mayıs 2012, Erzurum.

Baykal, F. (2012d). Turizmde Entegrasyon ve Kırsal Turizmin Önemi, İzmir-Manisa Kırsal Turizm Çalıştayı, 29 Haziran 2012, İzmir.

Baykal, F. Emekli, G. Ataberk, E. & Südaş, İ. (2013). Sürdürülebilir Turizm Yaklaşımıyla Dikili ve Bergama'yı Bütünleştirme Potansiyeli, Bergama Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir.

Can, M. (2014). Kırsal Turizm ve El Sanatları, III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi, 04-05 Nisan 2014, Kuşadası-Aydın, Bildiriler Kitabı, 649-656.

Civelek, M. Dalgın, T. Çeken, H. & Ekiztepe, H. B. (2013). Menemen Yöresinde Agro-Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi, Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, 3 (2), 1-7.

Emekli, G. (2006). Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm, Ege Coğrafya Dergisi 15, 51-59.

Emekli, G. (2012). İzmir Kültürel Turizmde Yeni Bir Merkez: Tire Kültür Mirasının Kültürel Turizm Aracılığıyla Değerlendirilmesi, I. Ulusal Tire Sempozyumu, 18-20 Ekim 2010, Tire-İzmir, Bildiriler Kitabı, 185-193.

Hurma, H. Kubaş, A. & İnan, Ç. (2011). Trakya Bölgesindeki Tarımsal Üreticilerin Ek Gelir Olanakları: Tarım Turizmi, Uluslararası II. Trakya Bölgesi Kalkınma-Girişimcilik Sempozyumu, Bildiri Kitabı I, 219-227, Kırklareli Üniversitesi Yayınları: 2.

İzmir'in Girişimci Köyleri. <http://www.hurriyet.com.tr/izmirin-girisimci-koyleri-30167033> (Erişim Tarihi: 10.05.2016).

Kapsız, A. (2012). Tire (İzmir) ve Yakın Çevresinin Bitki Coğrafyası. 1. Ulusal Tire Sempozyumu, 18-20 Ekim 2010, Tire-İzmir, Bildiriler Kitabı, 44-58.

Karadağ, A. (2012). Temel Kentsel Göstergeler Işığında Tire (İzmir) İçin Değerlendirmeler, I. Ulusal Tire Sempozyumu, 18-20 Ekim 2010, Tire-İzmir, Bildiriler Kitabı, 59-70.

Kızıllırmak, İ. Albayrak & Küçükali, A. S. (2014). "Yöresel Mutfağın Kırsal Turizm İşletmelerinde Uygulanması: Uzungöl Örneği" Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, 4 (1): 75-83.

Kodaş D. & Sü Eröz, S. (2012). Kırsal Turizm İle Kültürel Turizmin Bütünleşmesi, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 14 (22), 169-174.

Naturalife Çiftliği. <http://naturalife.biz> (Erişim Tarihi: 10.05.2016).

Özdoğan, M., Önenç, A & Taskın, T. (2009). Türkiye'de Organik Hayvancılığa Dayalı Agro-Turizm Olanakları. Türkiye III. Organik Tarım Sempozyumu. 01-04 Kasım 2006. Bildiriler Kitabı. S. 67-75, Yalova.

Predrag, V. Gordana, Č. & Miroslav, Č. (2015). "Complementarity in the Development of Rural Tourism With the Development of Thermal Baths, Spa and Wellness Tourism". Economics of Agriculture, Year 62, No. 1 (1-284), Belgrade, 259-269.

Tire Kent Müzesi. <http://www.tirekentmuzesi.com> (Erişim Tarihi: 10.05.2016).

Türkben, C. Gül, F. & Uzar, Y. (2012). Türkiye'de Bağcılığın Tarım Turizmi (Agro-Turizm) İçinde Yeri ve Önemi, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 14 (23), 47-50.

Extensive Summary

THE INTEGRATION POSSIBILITIES OF TOURISM TYPES IN TIRE (İZMİR): CULTURAL TOURISM, RURAL TOURISM, AGRITOURISM AND GASTRONOMY TOURISM

Emre ATABERK*

In recent years, there are so many new concepts have entered the Tourism literature. They are integration, relationship, interaction, transition, complementarity, sustainability, alternative, clustering, diversification, innovation, trend, digital technology, participation and sharing. These concepts are really important when you think about types of tourism, tourist attractions, destinations, services, activities, requests, promotions or marketing.

İzmir, has reached a certain level with the help of cultural tourism, faith tourism, thermal tourism and also cruise tourism excluding coastal tourism. Furthermore it carries a high supply potential for all types of tourism in a rural area. When our study subject is examined in terms of cultural tourism, rural tourism, agritourism and gastronomy tourism, the town of Tire suggests a great potential with the cultural monuments in the city center, handcrafts and also a rich cuisine and a variety of agricultural products. The important thing here is the combination of a rural and an urban with types of tourism. It needs to be complement to each other. The study created in this context, firstly in theory, it recognizes types of tourism that is mentioned in this study and secondly takes whole the study area of Tire. Lastly, the potential of these types of tourism in Tire and its current situation is analyzed and then it is given some advice about integration of each other.

In this study, it is used qualitative research methods and field research in a correct way. The relevant data in the theory is collected from some publications. The data that is given in "I. National Tire Symposium" is considerably led for the research in Tire. That symposium has been organized in 2010, so last differences that have been occurred since then are identified again during the field research. This field research has been organized in 2016 in spring months, as an observation, some visits and also getting information from somewhere or somebody. However, some villages (Kaplan, Cambazlı, Yenişehir, Osmancık, Boynuyoğun, Dallık, Eğridere) and city center are visited. With the help of compiling theoretical data it is tried to reach a synthesis which is about geography.

The study subject needs the cultural tourism, rural tourism, agritourism and gastronomy tourism in Tire. There are these types of tourism below.

Tire center has an attractive old quarter with many impressive examples of Islamic architecture, such as inns, bathes, mosques, tombs, fountains and Bedesten. Lively Tuesday market where the influence of the multicultural population of the surrounding villages can be observed. Today it is open on Tuesday and has been famous across one of the largest open market that is named "Tire Bazaar (Open Market)" and among visitors on excursion and tourists for the handcrafted items found on sale and they attract a large customer base. It is real evidence that shows its "urban form market" in the past and its lively commercial power now. In Tire, there has been a wide variety of rich traditional handcrafts. At the beginning of traditional crafts, we can say wood carving, weaving, handcrafted products, mat working, tinning, felt working, working as a blacksmith, being busy with horseshoes, saddles and Leather Saraciye goods. Tire has a large and a rich cuisine. A specialty's name sometimes includes that of the town or may refer to the specific technique or ingredients used in this area. For example, "Tire Köfte", "Tak Tak Kebabi" these kebabs and meatballs are meat-based foods. Especially in Tire, where some green plants are grown abundantly, lor is used in traditional desserts made from unsalted cheese in a dessert of black mulberry with lor, a Zucchini blossoms (it is a kind of dolma), Dalgan salad (a mixed salad of green plants). All of these tastes are popular touristic foods. Of course this traditional Tire cuisine attracts many of people who live in around the town and has been a very valuable addition to tourism. (Ataberk, 2012: 165-167).

Today, when you think about tourism in Tire, people mostly will just remember the Tuesday Open market and also a few names of local restaurants around the town and also have very little interest to the shopping of handcrafts. Beyond them, some visitors are coming to see how Ottoman –Turkish architectural and historical monuments are amazing, but these visitors are just some professions, some experts, some who are interested in culture and history, some students and sometimes some diplomats or some guests only not a huge variety of people. When you think about all of wonderful villages in Tire, you just know a few of them like Kaplan, Cambazlı, Hisarlık. What a sad thing that you go these villages just for a shopping or a trekking or having some meals, that's it. Why tourists should visit Tire?

1. You should have some visits to see some examples of the most important unique Ottoman-Turkish Islam monuments, for accommodations in mansions that are

* Corresponding author at: Bergama Vocational School, Tourism and Hotel Management Program, Bergama, İzmir.
E- mail: emre_ataberk@hotmail.com

restorated as boutique hotels, to buy some traditional products have been sold in Tuesday Open Market, to have some conversation with local villagers, to buy some traditional handicrafts belongs to local people, to visit these shops to get some ideas about how it is happening , to taste Tire's amazing cuisine and to buy their traditional foods like milky products, meatball, jam of Black mulberry, to walk on the Güme Mountain paths and feel the unique atmosphere of view.

rural or agricultural and food culture combinations. To do all these work the villages and the agricultural enterprise expect the city center must be got ready for the tourism, some special organizations and necessary education works must be given without losing time.

2. In every aspects Tire has to be ready for the tourism. The restoration of the cultural monuments have to be completed and has to be ready for visiting in a short time. The choices of accommodations have to be increased. Some different activities for tourists have to be organized, not also they have to spend their time but also they have to get pleasure at the same time. Some arrangements or some improvements have to be done in the city center. At this point, in 2014 an attempt has come true and "Tire City Museum" has been opened. Renovating the old municipality building, Tire City Museum with the traditional handicrafts at work and created a city of memory has been opened to the visitors (<http://www.tirekentmuzesi.com>). And there is also another arrangement in Halkapınar village, a new accommodation in a rural area.
3. While Tire is getting ready for the tourism, one of the most important attempts in this subject is "integration of tourism" which is also the subject of this paper.
4. An organization which has a responsibility has to be done for a development in Tire tourism. Some works have to be done for this development like, some plans or doing projects, follow-up, check, promotion or marketing work. Without doubt, the first step of this organization has to give an answer to the question of "Which tourists should go to Tire?"
5. For a demand Tire tourism, some attempts have to be done not also in Tire but also other areas around Tire. Especially, cooperation has to be done about tourist attraction in Tire including the city of İzmir, Kuşadası and Selçuk.

We can offer some tours around these concepts determining a common aim and value of brand to integrate cultural tourism, rural tourism, agritourism and gastronomy tourism in Tire. Some choices should be offered for the tourists like culture of urban and